Sárga- (pelyva-) rozsda: korai fellépés és fogékony fajták – Járvány?

Poós Bernát

NÉBiH Növénytermesztési és Kertészeti Igazgatóság, Budapest

Meglepődve tapasztaltuk, hogy a hazánkban tavaly hosszú idő után újra fellépő sárgarozsda idén meglehetősen korán megjelent és a nagyon fogékony fajtákat már jelentős mértékben megfertőzte! Cikkünkben a jelenleg is tapasztalható helyzetre és teendőkre kívánjuk felhívni a figyelmet.

Az Agrofórum 2013. szeptemberi lapszámának hasábjain számoltunk be az államilag elismert őszi búza fajtakísérletek (GOSZ-VSZT) növénykórtani eredményeiről. Tavaly nagy meglepetést okozott a **sárgarozsda** (*Puccinia striiformis*) április közepi fellépése és terjedése (*1. kép*). A kísérletek eredményei alapján a több mint 10 éve nem látott kórokozó jelentős mértékben fertőzte a fogékony fajtákat (*2. kép*) és az állami elismerés előtt álló fajtajelölteket. ***A fogékony fajták között megtalálható a hazánkban legnagyobb területen termesztett fajtáink némelyike is!*** A tavalyi kísérletek sárgarozsda fogékonyság eredményeit mutatja be az *1. táblázat*. Az összeállításban feltüntettük a rezisztencia kategóriákat, amik megkönnyítik az adott fajták besorolását, a kórokozóval szembeni viselkedésüknek elbírálását.

Még nagyobb meglepetést okozott, hogy ***a kórokozó feltételezhetően át tudott telelni*** hazánkban. Amellett, hogy e tény tudományosan nem bizonyított, kijelenthető, hogy az enyhe tél kiváló feltételeket biztosított az áttelésre, és erre utalnak az idén nagyon korán tapasztalt sporuláló rozsdatelepek (2014. március I. dekádja, Jászboldogháza, *3. kép*). ***A spóraképzéshez és az intenzív terjedéshez optimális 15-20 °C már március végén adott volt egyes melegebb napokon, majd április elején, az enyhébb éjszakákon!*** Április első dekádjában a fogékony fajták extrém fertőződésével találkoztunk az iregszemcsei, kaposvári és szalántai kísérleti állomásainkon. Szalánta-Eszterágpusztán tapasztaltuk a legsúlyosabb fertőzöttséget: itt a kórokozóra fogékony fajtákon a levélzet 60-80 %-a fertőződött! Kiemelkedő tény, hogy ***a sárgarozsda a durum búza és a tritikálé fajtákat is jelentős mértékben fertőzi!***

1. kép **A sárgarozsda (*Puccinia striiformis*) tipikus tüneti képe**

2. kép **Fogékony fajta parcellája mellett fellelhető spóratömeg a talajon. Mi lehet a légkörben?**

3. kép **A sárgarozsda igen korai fellépése Jászboldogházán (nem tipikus tünet: az uredotelepek szórtan helyezkednek el)**

1. táblázat

Államilag elismert őszi búza fajtakísérletek (GOSZ-VSZT) sárgarozsda fogékonyság eredményei (2013)

Fajta	Elismerés éve	Sárgarozsda (*Puccinia striiformis*)					
		*fertőzött levélfelület (%), rezisztencia kat.**					
Babona	2009	0	**1**	0,2	**1**	0	**1**
Baletka	2007	7,5	**3**	13,9	**4**	12,5	**2**
KG Kunkapitány	2011	3,8	**2**	3,8	**2**	5,2	**2**
KG Kunhalom	2002	0,1	**1**	1,5	**2**	0,2	**1**
GK Futár	2011	7,5	**3**	13,8	**4**	32,5	**4**
GK Rozi	2010	11,4	**4**	31,3	**5**	52,5	**5**
GK Csillag	2005	12,5	**4**	16,4	**4**	32,5	**4**
GK Berény	2010	51,3	**5**	40	**5**	60	**5**
GK Körös	2010	18,8	**5**	7,5	**3**	42,5	**5**
GK Békés	2005	32,5	**5**	17,5	**5**	57,5	**5**
Midas	2009	0,4	**1**	1,5	**1**	0	**1**
Kalahari	2010	0	**1**	0	**1**	0	**1**
Mv Karéj	2011	6,3	**2**	0,3	**1**	22,5	**3**
Mv Lepény	2011	22,5	**5**	6,4	**2**	42,5	**5**
Mv Tallér	2010	32,5	**5**	65	**5**	82,5	**5**
Mv Lucilla	2007	3,8	**2**	0,2	**1**	5	**2**
Mv Menüett	2009	1,3	**1**	8,5	**3**	10	**2**
Mv Kikelet	2010	1,4	**1**	7,5	**3**	15	**3**
Mv Kolompos	2009	11,3	**4**	3,8	**2**	0	**1**
Mv Kolo	2006	2,6	**2**	6,5	**2**	7,7	**2**
Mv Suba	2002	0,1	**1**	2,5	**2**	2,5	**1**
Amicus	2011	1,4	**1**	2,5	**2**	0	**1**
Fidelius	2010	2,7	**2**	0,1	**1**	0	**1**
Saturnus	2002	10	**3**	12,6	**4**	25	**4**
Bitop	2004	2,5	**2**	11,3	**3**	30	**4**
Mulan	2006	5,1	**2**	0,1	**1**	0	**1**
Genius	2010	1,3	**1**	1,4	**1**	0	**1**
Hyland	2009	0	**1**	0,1	**1**	0	**1**
Kísérleti átlag		8,9		9,8		19,2	
Kísérleti helyek		Tordas		Iregszemcse		Szombathely	

*Megjegyzés: *: rezisztencia kategória: 1=rezisztens, 2=mérsékelten rezisztens, 3=közepesen fogékony, 4=közepesnél fogékonyabb, 5=nagyon fogékony*

Jelenleg a kórokozó a nagyon fogékony fajtákon már valamennyi kísérleti állomáson megjelent.

Mi következik ebből? Mit tehet a gazdálkodó, növényvédelmi szakirányító?

Előzetes felméréseink alapján a tavalyi kísérletben szereplő fajták az idei kísérletekben is fogékonynak bizonyulnak. A kórokozó sporulálásához szükséges hőmérsékleti feltételek várhatóan még sokáig adottak lesznek. A fejlődő újabb levélemeleteket, majd a zászlós levelet a kórokozó azonnal fertőzheti! A kialakuló problémát egy szóban a sárgarozsda másik magyar nevével szeretnénk hangsúlyozni: **pelyva**rozsda!

A *2. képen* jól kivehető a talaj felszínére hullott nagy mennyiségű spóratömeg. El lehet képzelni, milyen sűrű spórafelhő van jelen a légkörben! ***Mindenképpen célszerű a táblákat minél több helyen precízen átvizsgálni, hogy a kórokozóra jellemző, gócokban történő megjelenést észrevegyük!***

A kémiai állományvédelemhez leginkább az azol-származékokat, vagy strobilurinokat tartalmazó készítmények ajánlhatóak; az utóbbi csoportba tartozók esetében ügyelni kell a szerrezisztencia kialakulásának megakadályozására (későbbi, esetlegesen indokolt védekezéseket ne ilyen hatóanyagú szerrel végezzük). Sajnos a védekezést nehezíti, hogy ***a kórokozó a levél fonákán is jelentős mértékben képes spóratelepeket képezni, ami a védekezés hatékonyságát gyengítheti!***

*

Cikkünkkel egy nem túlzottan ismert kórokozó súlyos fellépésére hívtuk fel a figyelmet. Tervezzük, hogy az Agrofórum oldalain – a megszokott módon – az idei kísérletek növénykórtani eredményeiről is számot adunk.

Fotó: a szerző felvételei

■